

Definition of Design Criteria of large-Scale Urban Land Uses Approaching User Perception (Case Study: Tabriz University Entrances)

ABSTRACT INFO	ABSTRACT
<p>Article Type Original Research</p> <hr/> <p>Authors 1*.Asghar Molaei 2.Alireza Dadashpour 3.Mohammad Reza Ezzati Mehr</p> <hr/> <p>1*. Assistant Professor of Architecture and Urban Planning, Faculty of Architecture and Urban Planning, Tabriz Islamic Art University, Tabriz, Iran. 2. Master student in Urban Design, Faculty of Architecture and Urban Planning, Tabriz Islamic Art University, Tabriz, Iran. 3. Master student in Urban Design, Faculty of Architecture and Urban Planning, Tabriz Islamic Art University, Tabriz, Iran.</p> <hr/> <p>*Corresponding Author a.molaei@tabriziau.ac.ir</p> <p>Article History Received: 11 May 2022 Accepted: 21 September 2022</p>	<p>Background: Entrance spaces are one of the most important parts of buildings, public utility complexes and cities, which in addition to the function of traffic, control and supervision, show the identity of that complex. In the past, most of the cities and public buildings in the entrances included entrances with distinctive and visual and cultural identities derived from the native background. Nowadays, some public complexes, such as universities, have a design entrance, and many buildings and complexes lack quality without an entrance or entrance portal.</p> <p>Failure to pay attention to the necessity of designing and constructing the entrance gate and its qualitative requirements in the development of public utilities is a problem of this research.</p> <p>Objectives: Therefore, the present article aims to explain the position of the entrance gate in the identity of public buildings and the do's and don'ts of designing them and examining the relevant criteria in the desirability of Tabriz University gates.</p> <p>Method: This article has been done with descriptive and analytical research method and field survey with interpretive strategy and logical reasoning and interdisciplinary studies and with library and documentary study methods.</p> <p>Result: The results indicate that the entrance space is the main and inseparable element of the building, especially public complexes, and the larger the scale and generality of the user, the more prominent, appropriate and distinctive the entrance needs. In designing the entrances, it is better to use the background ideas of the circuit related to the culture and function and the relevant native environment. In this regard, it is necessary to pay attention to the qualities of efficiency, responsiveness, readability, socialization and event management, memory and symbolic and symbolic aspect. The results of the field study indicate that in general, in terms of experts, safety and security criteria, identification, strong signs and symbols, and ease of access have a high coefficient of importance in the desirability of ports. The head of technology and information was ranked at the top and the main head of the head was ranked at the bottom, which indicates that the head of technology is relatively high.</p> <p>Keywords: Entrance space, Environmental Qualities, Identity, Entrance of Tabriz University.</p>

Copyright© 2020, TMU Press. This open-access article is published under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial4.0 International License which permits Share (copy and redistribute the material in any medium or format) and Adapt (remix, transform, and build upon the material) under the Attribution-NonCommercial terms.

شاخص‌های طراحی سردر کاربری‌های بزرگ مقیاس شهری از منظر ادراک کاربران (مطالعه موردی: سردرهای دانشگاه تبریز)

اصغر مولایی*

استادیار گروه معماری و شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اسلامی تبریز، تبریز، ایران.

علیرضا داداش‌پور

دانشجوی کارشناسی ارشد طراحی شهری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اسلامی تبریز، تبریز، ایران.

محمد رضا عزتی‌مهر

دانشجوی کارشناسی ارشد طراحی شهری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اسلامی تبریز، تبریز، ایران.

چکیده

بیان مسئله: فضاهای ورودی یکی از مهم‌ترین بخش‌های ساختمان‌ها، مجموعه‌های کاربری‌های عمومی و شهرها است که علاوه بر کارکرد تردد، کنترل و نظارت، هویت آن مجموعه را نشان می‌دهد. در گذشته اغلب شهرها و بناهای عمومی از فضاهای ورودی شامل سردرهای با تشخیص و هویت بصری و فرهنگی بر آمده از زمینه بومی بوده‌اند. در عصر حاضر نیز برخی از مجموعه‌های عمومی همچون دانشگاه‌ها، دارای سردر طراحی بوده و خیلی از بناها و مجموعه‌ها نیز بدون سردر یا ورودی فاقد کیفیت هستند. عدم توجه به ضرورت طراحی و احداث سردر ورودی و الزامات کیفی آن در توسعه مجموعه کاربری‌های عمومی مسئله این پژوهش است.

هدف: از این رو مقاله حاضر با هدف تبیین جایگاه سردر ورودی در هویت بناهای عمومی و باید و نبایدهای طراحی آن‌ها و بررسی معیارهای مربوطه در مطلوبیت سردرهای دانشگاه تبریز است.

روش: این مقاله با روش پژوهش توصیفی و تحلیلی و پیمایش میدانی و با شیوه‌های مطالعه کتابخانه‌ای و تحلیل‌های کمی و کیفی انجام شده است؛ همچنین در مطالعه موردی از روش پیمایش میدانی با توزیع ۳۷۹ پرسشنامه طیف لیکرت بین متخصصان و دانشجویان و نرم‌افزارهای تحلیل آماری استفاده شده است.

یافته‌ها: نتایج پژوهش بیانگر آن است که سردر ورودی عنصری اصلی و جدایی‌ناپذیر از بناها به‌ویژه مجموعه‌های عمومی است که هر چه مقیاس و عمومی بودن کاربری بزرگ‌تر باشد نیازمند سردری برجسته، درخور و مشخص است. در طراحی سردرها بهتر است از انگاره‌های زمینه‌مدار مرتبط با فرهنگ و کارکرد و محیط بومی مربوطه استفاده شود؛ به‌طور کلی از نظر خبرگان معیارهای ایمنی و امنیت، هویت بخشی، نشانه و نماد قوی و سهولت دسترسی از ضریب اهمیت بالایی در مطلوبیت سردرها برخوردار بوده که با اعمال آنها در نتایج پرسشنامه‌های مردم و خبرگان، سردر فناوری و اطلاعات در بالاترین رتبه و سردر اصلی در پایین‌ترین رتبه قرار گرفت که نشانگر برخورداری نسبتاً بالای سردر فناوری از معیارهای طراحی سردر است.

کلید واژگان: سردر، فضای ورودی، کیفیت‌های محیطی، هویت، سردرهای دانشگاه تبریز.

تاریخ دریافت: [۱۴۰۱/۵/۱۱]

تاریخ پذیرش: [۱۴۰۱/۶/۲۳]

*نویسنده مسئول: a.molaei@tabriziau.ac.ir

مقدمه

سردر ورودی اولین فضایی است که مراجعان یا مسافران به هنگام ورود با آن مواجه می‌شوند؛ در صورت توجه و پرداخت به مؤلفه‌های کیفیت محیط (فرم، عملکرد و معنا) نه تنها تصویر ذهنی عمیق‌تری از سردر ورودی در ذهن کاربران نقش خواهد بست بلکه حس تعلق شهروندان به فضای ورودی نیز افزایش خواهد یافت سردر ورودی باید ضمن برخورداری از دعوت‌کنندگی، هویت، حس مکان، برقراری ارتباط و تأمین امنیت، بتواند کریدور بصری (برای افزایش غنای حسی و القای حس ورود) ایجاد کند حال آنکه اینگونه فضاها امروزه از ساختار نامشخص، اغتشاشات بصری، عدم خوانایی و عدم جذابیت

سیمای فضا رنج می‌برند [۱]. در گذشته به خاطر اینکه محدوده‌ی شهر توسط دروازه معین می‌گشت، فضای ورودی از عناصر شاخص شهر به شمار می‌رفت؛ حال فضای ورودی شهرها صرفاً یک معبر ورودی برای تردد وسایل نقلیه است که به تناسب مقیاس و عملکرد شهر با کاربری‌های صنعتی و کارگاهی مزین گشته است که به‌موجب آن فضای ورودی شهر جز اغتشاش بصری از مواهب دیگری بهره‌ای نبرده است و مطلوبیت لازم را ندارد [۲].

فضای ورودی یکی از مهم‌ترین عناصر یک ساختمان یا یک مجموعه محسوب می‌شود این عنصر باعث بوجود آمدن حس رسیدن به ساختمان، مجموعه و یا یک فضای شهری می‌شود [۳]. امروزه برای ورود به بنا راه‌های مختلفی وجود دارد گویی تنها عملکرد ورودی، نمایش ورودی است [۴]. ورودی یکی از مهم‌ترین اجزای سازنده‌ی بنا است که فرد مقیاس انسانی بنا را لمس و با آن ارتباط برقرار می‌کند به همین دلیل ورودی انعکاس روحیات مردم شهر است [۵]. سردر ورودی ابنیه‌ی قدیمی یک فضای انتقالی محسوب می‌گشت که فضای برون را به درون متصل می‌نمود. علاوه بر این سردر به همراه درگاه نقش فضای انتظار را نیز ایفا می‌کرد طوری که شخص منتظر از برف، باران و تابش آفتاب مصون می‌ماند [۶]. در زمان کنونی غالب اجزای فضای ورودی حذف گردیده است از جمله سردر ورودی به طوری که در فضای ورودی بناهای امروزی صرفاً یک در و راهرو/حیاط وجود دارد که به‌موجب آن کل فضای داخل بنا قابل مشاهده است [۵]. در ورودی بسیاری از مجموعه‌های بزرگ مقیاس حتی از سردر ورودی در قالب دروازه

نیز خبری نبوده و تنها به تابلوهای خوشامدگویی بسنده شده است و یا فضای ورودی به عملکرد نگهدارنده تقلیل یافته است. سردر در لغت‌نامه‌ی معین یک اسم مرکب متشکل از «سر+در» به معنای «بالای در و یا آستانه خانه» است [۷]. معنای لغوی سردر در فرهنگ فارسی عمید «بالای چارچوب در خانه، بالای در» عنوان شده است [۸]. معنی سردر در لغت‌نامه دهخدا بدین صورت ذکر شده است: «زینتی از بنا یا خانه که بر سر در خانه سازند» [۹]. سردر در کتاب فرهنگ واژه‌های معماری سنتی ایرانی عبارتست از: عمارت ورودی، تزئینات اطراف در ورودی، سازه و ساخت‌وسازهای بالای در، دروازه [۱۰]. ورودی به معنای محل ورود، مدخل، در یا فضایی است که از آنجا وارد خانه می‌شوند [۱۰]. عمل ورود می‌تواند گذر از درون یک سطح باشد و یا در حالات ظریف‌تر، یک اختلاف سطح می‌تواند علامت گذر از یک فضا به فضای دیگر باشد [۱۱]. در تعریف به دروازه‌های بزرگ و مداخل اصلی ورود به ابنیه و یا محوطه‌های خاص «سردر» گفته می‌شود. در محل سردرها اماکن مهم مانند مسجد، کلیسا و ساختمان‌های دولتی معمولاً سازه‌های ویژه‌ای می‌سازند تا مردم بتوانند ورودی اصلی آن را به‌آسانی بیابند [۱۰].

یکی از بحث برانگیزترین موضوعات عصر حاضر هویت است و هرکس به طریقی نگرانی هویت دارد. هویت پاسخی است به پرسش در خصوص چیستی یا کیستی موجودات. معنی این کلمه در لغت‌نامه آکسفورد چنین ذکر شده است: «آنچه که کسی یا چیزی هست، همان بودن»؛ در حقیقت، هویت مجموعه‌ای از صفات و مشخصات است که باعث تشخیص یک فرد از افراد دیگر و یا یک شی از اشیای دیگر می‌گردد و هدف

از تعیین هویت، پیدا کردن اشخاص و اشیاء از یکدیگر است [۱۲]. انسان تنها پدیده‌ای است که دغدغه هویت دارد زیرا به گفته سارتر وجود بر ماهیت (در مورد انسان) تقدم دارد [۱۳]. هویت انسان دارای جنبه‌های شخصی و جمعی است که در اولی انسان به طرق مختلف به کیستی خود می‌اندیشد و به دنبال ابزاری می‌گردد که به واسطه آن خود را تبیین کند و در هویت جمعی انسان با حضور یافتن در جمع علاوه بر آنکه دارای هویت شخصی، یعنی نام، منزلت اجتماعی و روابط مشخص با دیگران می‌شود، با گرفتن عناصر مشترکی که فرهنگ خوانده می‌شود هویت جمعی می‌یابد و با مجموعه‌ی این مسائل دارای تاریخ مشترک می‌گردد [۱۴]. ضرورت‌های احداث سردر عبارت‌اند از: هویت بخشی به اماکن و ابنیه، تسهیل خوانایی و جهت‌یابی، القای حس ورود به شهر، انتقال پیام و مفهوم ویژه به مخاطبین، ایجاد حس تعلق خاطر در شهروندان، مطرح شدن به‌عنوان نشانه شهری و نماد ملی.

سردر ورودی به‌عنوان معرف حریم شهر/محلّه/بنا اولین چیزی است که ساکنین و مسافرین به هنگام ورود با آن مواجه می‌گردند؛ لذا سردر ورودی بایستی بیانگر حریمیت و عمومیت نوع فضا باشد. اگر سردر ورودی با دید همه‌جانبه طراحی شود حتی می‌تواند به‌عنوان نخستین تصویر ذهنی از شهر/ محلّه/ بنا در ذهن ساکنین و مسافرین حک شود. در صورتی که پیش‌فضاهای سردر ورودی پیش از رؤیت سردر، نوع فضای درونی را برای ساکنین و مسافرین معین کنند، می‌توان گفت سردر صرفاً جنبه نمادین خواهد داشت اما با این حال سردر ورودی همچنان به ایفای نقش خود به‌عنوان معرف حریم خواهد پرداخت.

سردر ورودی از گذشته‌های دور به‌طور نمادین و عملکردی و در مقیاس‌های شهر تا بنا مورد استفاده قرار می‌گرفته است. یکی از این مقیاس‌ها، مجموعه کاربری‌های بزرگ شهری همچون دانشگاه‌هاست که نیازمند تعریف فضاهای ورودی به لحاظ عملکردی و نشانه‌ای و نمادین است. امری که در بسیاری از این مجموعه‌های بزرگ مقیاس فاقد کیفیات طراحی بوده و یا معیارهای طراحی شهری و معماری در فرایند طراحی نادیده گرفته شده است؛ بنابراین مهم‌ترین مسئله این پژوهش عبارت است از عدم توجه به جایگاه و اهمیت سردرها در هویت کاربری‌های عمومی و کم‌توجهی به وجوه کیفی فضاهای ورودی به‌ویژه کیفیت‌های خوانایی، خاطره‌انگیزی، اجتماع‌پذیری و رویدادمداری، کیفیت نشانه‌ای و نمادین سردرها است که به‌طور کلی هویت آن مجموعه را تضعیف می‌نماید. مجموعه کاربری‌های عمومی از قبیل دانشگاه‌ها نیازمند فضاهای ورودی و سردرهای مطلوبی هستند که در طراحی آن‌ها معیارهای گوناگونی باید لحاظ شود. بازشناسی این سردرها و نیز کاربری آن‌ها در ارزیابی نمونه موردی سردرهای دانشگاه تبریز و استخراج نظرات کاربران و متخصصان می‌تواند زوایای پنهان فرایند شکل‌گیری سردر فضاهای ورودی را روشن نماید.

از دیرباز سردر ورودی در قالب دروازه در فضای ورودی شهر و محلات احداث می‌شده و به‌نوعی نشانه فضای ورودی نیز محسوب می‌شد؛ اما با گذشت زمان در پروژه‌های جدید این عنصر مهم و بارز تاریخی معماری توجه کمتری شده و یا در اغلب موارد در صورت پرداختن به این عنصر متأسفانه در طراحی و ساخت آن به یکسری مفاهیم بسیار مهم طراحی سردر و فضای ورودی توجه نمی‌شود و این عامل نیز باعث ایجاد عناصر

برندند [۱۵]. در دوران معاصر در اواخر دوره‌ی پهلوی اول، ورود سبک معماری مدرن به ایران موجب رایج گشتن استفاده از مصالح جدید و به حذف تزئینات نمای فضای ورودی منجر شد. به تدریج از دوره پهلوی دوم همراه با افزایش هزینه ساخت و ساز اهمیت وجود سردر روند نزولی به خود گرفت به طوری که کتیبه‌های سردر ورودی منازل حذف گردیدند و تنها به سردرهای ساده بسنده شد [۱۶].

طراحی دالان‌های دروازه‌ای با فهم سازوکارهای طراحی شهری در فرایند ساماندهی و ارتقای کیفیت محیطی مکان‌های همگانی بیرونی جای پا پیدا می‌کند [۱۷]. پژوهشی تحت عنوان «بررسی مؤلفه‌های کیفیت محیط در فضای ورودی شهرها» بر این باور است که کیفیت ساخت و ساز حاشیه ورودی به صورت پراکنده، نشان از خودرو بودن جریان توسعه و نبود نظارت بر این فضاها می‌باشد [۱]. پژوهش مذکور فضاهای ورودی شهرها را با توجه به ویژگی‌های فرمی، عملکردی و معنایی را بررسی کرده و سپس فضاهای ورودی را در سه حوزه نیمه مستقل خارجی، مستقل میانی و نیمه مستقل داخلی تقسیم‌بندی می‌کند و در نهایت مؤلفه‌های فرم، عملکرد و معنا را در فضاهای شهری بررسی کرده و آنها را در سه حوزه ورودی شهر ارزیابی می‌کند [۱]. در پژوهشی دیگر تحت عنوان «بررسی ویژگی‌های فضای ورودی به عنوان مفصل و حریم بصری در عرصه‌های عمومی مجاور» ابتدا ویژگی‌های فضای ورودی خانه‌ها را در بافت کهن شناسایی می‌کند سپس جایگاه و نقش فضاهای ورودی را در تبیین اصل محرمیت را در بافت کهن بررسی می‌کند. این پژوهش بر این باور است که هرچه از عرض و عمومیت معبر

بی‌هویت در شهرها می‌شود. طراحی سردرها برای مجموعه کاربری‌های عمومی می‌تواند یکی از شناسه‌ها و نمادهای آن مجموعه محسوب شود. مهم‌ترین ضرورت توجه با این امر تأثیر سردر با کیفیت در وجه نمادین، رقابت‌پذیری آن و تقویت تعلق خاطر و احساس هویت به آن در مجموعه‌هایی همچون پردیس دانشگاهی می‌شود. از طرفی دیگر عدم توجه به جایگاه و اهمیت سردرها در هویت کاربری‌های عمومی و کم‌توجهی به وجوه کیفی فضاهای ورودی به ویژه کیفیت‌های خوانایی، خاطره-انگیزی، اجتماع‌پذیری و رویدادمداری، کیفیت نشانه‌ای و نمادین سردرها موجب بروز مسائل ادراکی و عملکردی و در نتیجه ضعیف هویت آن مجموعه می‌شود. از این رو هدف کلی این پژوهش تدوین معیارهای کیفی طراحی فضای ورودی و سردر مجموعه کاربری‌های بزرگ شهری است. همچنین هدف جزئی پژوهش نیز ارزیابی وضعیت سردرهای دانشگاه تبریز با معیارهای مستخرج از مبانی و از منظر ادراکی کاربران می‌باشد.

یکی از اولین عناصری که در فضاهای ورودی ابنیه مورد توجه قرار می‌گرفت و بدان پرداخته می‌شد نمای فضای ورودی و بخصوص سردر بود؛ این عنصر از نیمه دوم قرن اول هجری در فضای ورودی مساجد تزئین و پرداخته می‌شده است [۱۵]؛ بنابراین بهترین نمونه برای بررسی روند شکل‌گیری فضای ورودی و سردر، مساجد هستند چراکه به دلیل اهمیت آنها برای مردم از جنبه هم دینی و هم اجتماعی، از آنها مراقبت به عمل می‌آمده است. از طرفی معماران نیز سعی می‌نمودند بهترین تجارب و ابتکارهای خود در مسجد بکار ببرند [۱۵]. نخست در سطح سردر از تزئینات آجری و سفالی استفاده می‌شد بعدها از اواخر دوره تیموریان و بخصوص صفویه از کاشی‌کاری نیز بهره

مجاور این فضا کاسته می‌شود به تناسب، اجزا و ابعاد کالبدی فضای ورودی کاهش می‌یابد این در حالی است که ورودی‌های شکل یافته در گذر اصلی به‌عنوان عمومی‌ترین معبر واجد تمامی اجزای تشکیل دهنده یک فضای ورودی است که اجزای این فضا در معابر فرعی و بن‌بست به‌عنوان یک فضای نیمه عمومی - نیمه‌خصوصی تا حد یک درب کاهش می‌یابد [۱۸].

قریب در پژوهش خود تحت عنوان «ضوابط ساماندهی و معیارهای طراحی شهری برای مبادی ورودی شهرها» ابتدا انواع ورودی شهرها را شناسایی کرده و آنها را در سه گروه ورودی شهر - خیابان، ورودی شهر ایستگاه راه‌آهن و ورودی شهر - فرودگاه دسته‌بندی می‌کند. در ادامه این پژوهش به عوامل مؤثر در طراحی فضا و محیط پیرامونی مسیرهای ورودی به شهر اشاره شده و کیفیت‌های حس مکان، پیوستگی وحدت و توالی فضاها، تناسبات، لبه‌ها و ویژگی‌های ریتم دار و خطی فضا بیان می‌شود و در نهایت ضوابط و معیارهای طراحی از جمله ایجاد مناظری متنوع، ایجاد کاربری‌های گوناگون، حفظ مقیاس و اندازه نسبت به مناطق همجوار، ایجاد خط آسمانی موزون، به وجود آوردن فضاهای متنوع و دلپذیر در طول مسیر و... مطرح می‌شود [۲].

در پژوهشی دیگر تحت عنوان «طراحی ورودی شهر با رویکرد هویت بخشی به فضای شهری» که با هدف طراحی دوباره یک بخش فراموش شده شهری به شکل امروزی با توجه به نیازهای زمان حال و شناخت هویت شهری انجام شده است؛ ابتدا مفهوم و اجزای تشکیل دهنده فضای شهری بررسی شده و سپس مفهوم ورودی شهر جزئی از اجزای تشکیل دهنده

فضای شهری بوده مطرح می‌شود؛ در ادامه مفاهیم هویت، هویت شهری بررسی شده و در نهایت منجر به طراحی فضای ورودی شرقی شهر زنجان می‌گردد [۱۱].

سلطانزاده در کتاب «فضاهای ورودی در معماری سنتی ایران» انواع فضاهای ورودی را تقسیم‌بندی و اجزای تشکیل دهنده آنها را معرفی کرده است [۱۵]. وی بر این عقیده هست که سردر مزین‌ترین سطح از نمای خارجی هر بنا می‌باشد [۱۵]. در این پژوهش کیفیت‌هایی از جمله رعایت اصل سلسله‌مراتب، اصل محور، اصل تقارن، رعایت مقیاس انسانی، نحوه تزئینات، حفظ محرمت و سهولت دسترسی برای طراحی ورودی‌ها مطرح می‌شود [۱۵]. به‌طور کلی می‌توان پژوهش‌های انجام شده را چنین تحلیل نمود که تقریباً تمامی پژوهش‌ها یا در مقیاس ورودی شهر بوده یا مقیاس ورودی بنا، به‌طوری‌که اصلاً به ورودی کاربری‌های بزرگ مقیاس شهری پرداخته نشده است.

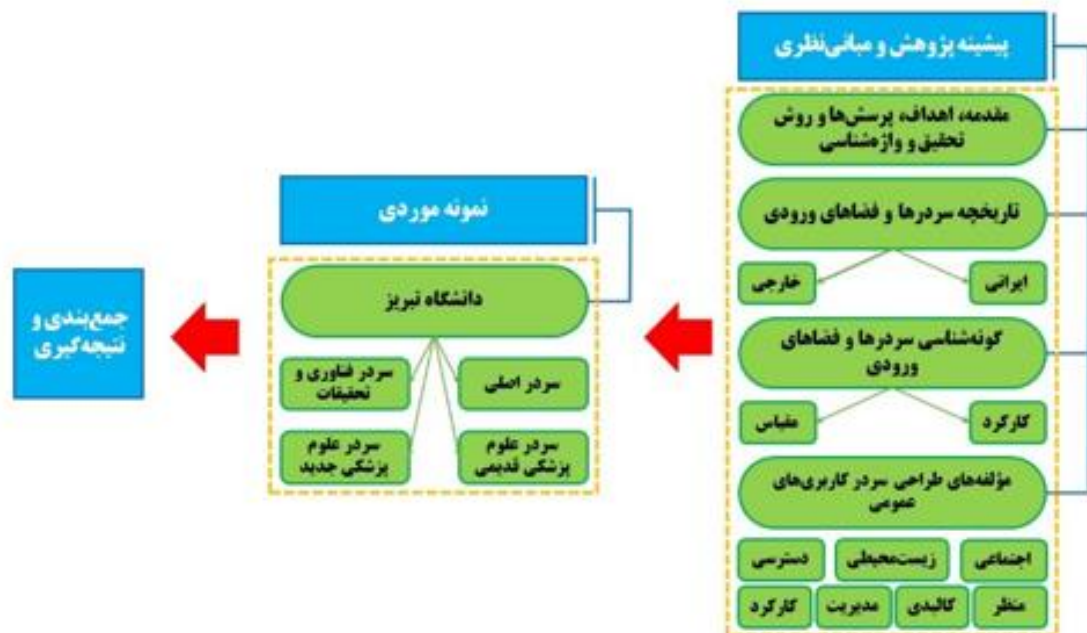
مواد و روش‌ها

• با طرح مسئله پژوهش پرسش اصلی این مقاله عبارت است از: ضرورت‌ها، اصول و معیارهای کیفی طراحی سردرهای کاربری‌های عمومی کدامند؟ همچنین در این راستا می‌توان پرسش‌های فرعی تحقیق را به شرح ذیل بیان نمود: «فضاهای ورودی در معماری سنتی و معاصر ایران و جهان چه ویژگی‌هایی دارند؟» با توجه به پرسش‌های مطرح شده تحقیق حاضر نیازمند روش تحقیق توصیفی و تحلیلی است که با شیوه‌های مطالعه کتابخانه‌ای و اسنادی و پژوهش میدانی و تحلیل‌های کمی و کیفی انجام می‌شود.

• در بخش مطالعه موردی، بررسی جایگاه معیارهای مربوطه در سردرهای دانشگاه تبریز به ترتیب زیر انجام گردید:

الف) توزیع پرسشنامه (با روش طیف لیکرت) تعیین ضریب اهمیت معیارهای طراحی سردر به صورت موضوعی بین خبرگان دانشگاهی (اساتید معماری و شهرسازی دانشگاه تبریز و هنر اسلامی تبریز که جامعه آماری ۲۸ نفر را تشکیل می‌دادند) به تعداد ۲۰ عدد ب) توزیع پرسشنامه (طیف لیکرت) بین دانشجویان دانشگاه تبریز با جامعه آماری بیست و چهار هزار نفری را تشکیل می‌دادند به تعداد ۳۷۹ عدد که با استفاده از جدول مورگان تعیین گردید. این پرسشنامه‌ها بانضمام تصاویر سردرها به گونه‌ای توزیع گردیده است که هر پرسش شونده تمامی سردرها را تجربه کرده و ارزیابی نماید. ج) اعمال ضرایب اهمیت به دست آمده در بخش الف و سپس محاسبه رتبه

سردرها از نظر مردم و متخصصان که با استفاده از نرم‌افزار تحلیل آماری Spss، Excel و Topsis استفاده گردید. فرآیند انجام تحقیق به این صورت است که پس از طرح مسئله و ضرورت آن به واژه‌شناسی، گونه‌شناسی، بررسی تحلیلی ویژگی‌های سردرها از گذشته تا معاصر در جهان و ایران پرداخته شده است. در ادامه مؤلفه‌ها و کیفیت‌های طراحی سردرها با تأکید بر کاربری‌های عمومی مانند پردیس‌های دانشگاهی پرداخته شده و در پایان بحث جمع‌بندی و نتیجه‌گیری ارائه می‌شود.

شکل ۱: فرآیند انجام پژوهش (منبع: نگارندگان)

طی یک روند تاریخی اجزای ورودی ابنیه به ۷ بخش رسیده است که عبارت‌اند از: جلوخان، پیش‌طاق، درگاه، هشتی، دالان، ایوان و ساباط. قسمتی از سطح فضای ورودی که در بالای در ورودی قرار داشته است سردر نامیده می‌شد. این سطح را در انواع فضاهای ورودی بخصوص فضاهای ورودی بناهای نسبتاً بزرگ تزئین می‌کردند. کمابیش می‌توان گفت که معمولاً سطح سردرها در هر فضای ورودی مزین‌ترین سطح از نمای خارجی هر بنا بوده است. در تزئین آن از انواع آجرکاری، کاشی‌کاری، مقرنس و گچبری استفاده می‌کرده‌اند [۱۵].

از لحاظ فضایی - کالبدی، کیفیات محیطی مربوطه شامل هویت، تشخیص، استحکام، حس مکان، ایفای نقش نشانه، وحدت، هماهنگی و تنوع، نقش انگیزی و تجانس هستند. همچنین الزامات فضایی - کالبدی فضاهای ورودی برای کاربری‌های عمومی عبارت‌اند از: خلاقیت و استفاده از ایده‌های معماری بومی، فرم شاخص، تناسب فضایی، به‌کارگیری عناصر معماری معرف، طراحی پیش فضای ورودی، تعریف ورودی‌های اصلی و فرعی و هندسه‌ی قابل ادراک در پلان و نماها و مقاطع. در گذشته‌های دور مفهوم ورودی تنها یک مکان فیزیکی بوده است که با ایجاد شهر و شهرنشینی این مفهوم نیز در طول زمان کامل و کامل‌تر گردیده است که تبلور کالبدی آن را تحت عنوان دروازه می‌شناسیم [۱۹]. ورودی معابد ایلام به‌وسیله مجسمه شیر، گاو نر و نوعی سگ محافظت می‌شد [۲۰]. ورودی اصلی بناهای بزرگ و مهم معماری - شهری در مکانی استقرار می‌یافت که از فضای باز و پیرامون بنا به‌خوبی قابل مشاهده باشد [۱۸]. ورودی به‌عنوان یکی از نمادها و نشانه‌های شهر، نمایانگر فرهنگ و هویت شهر در ذهن بازدیدکنندگان و

ساکنین است [۲۱]. ورودی هر فضا اولین مکانی است که با حضور در آن خصوصیات کلی فضا، آداب ورود، حد خصوصی و عمومی بودن و سایر ویژگی‌های فضا کشف می‌شود [۲۲]. سردر ورودی بنا به سبب نمایان باورها و آداب ورود نقش آیینی دارد [۲۳].

از لحاظ دسترسی و حرکت، کیفیات محیطی مربوطه شامل نفوذپذیری، القای حس ورود، ایفای نقش واسطه، سهولت دسترسی هستند. همچنین الزامات دسترسی و حرکت فضاهای ورودی برای کاربری‌های عمومی عبارتند از: پیاده‌مداری، رعایت سلسله‌مراتب، ایجاد بستر فضایی برای حرکت، جدایی درب سواره و پیاده و ایمنی و امنیت.

عملکردهای فضای ورودی و سردر ابنیه قدیم غال با ۵ مورد زیر را شامل می‌شود: مشخص کردن ورودی بنا، ایجاد سلسله‌مراتب از باز به بسته، ایجاد تنوع در معبر و به عهده گرفتن نقش تظاهر خارجی بنا، حل اختلاف سطح کوچه با بنا، بیانگر شخصیت صاحب بنا [۲۴]. فضای ورودی به‌عنوان یک فضای ارتباطی (کارکرد اصلی) از نظر بصری و ادراکی فضای رابط بین یک مکان با فضاهای شهری است و غال با معیاری برای تشخیص ارزش و هویت معماری و اجتماعی هر بنا بخصوص در شهرهای دارای بافت متراکم و پیوسته، به شمار می‌آمده است. در طراحی فضای ورودی یک بنا اصول متناسب با آن از جمله: حفظ محرمت افراد، ورود با خضوع و طمأنینه، شاخص و خوانا نمودن بنا در سیمای شهر و ایجاد پیوند بین بنا و فضاهای شهری در نظر گرفته می‌شد [۱۵].

از لحاظ منظر شهری، کیفیات محیطی مربوطه شامل خوانایی، تشخیص، زیبایی، پذیرندگی، تصویر ذهنی مطلوب

در فضای ورودی، استفاده از موتیف‌های معماری بومی و پرهیز از سبک‌های معماری غیربومی.

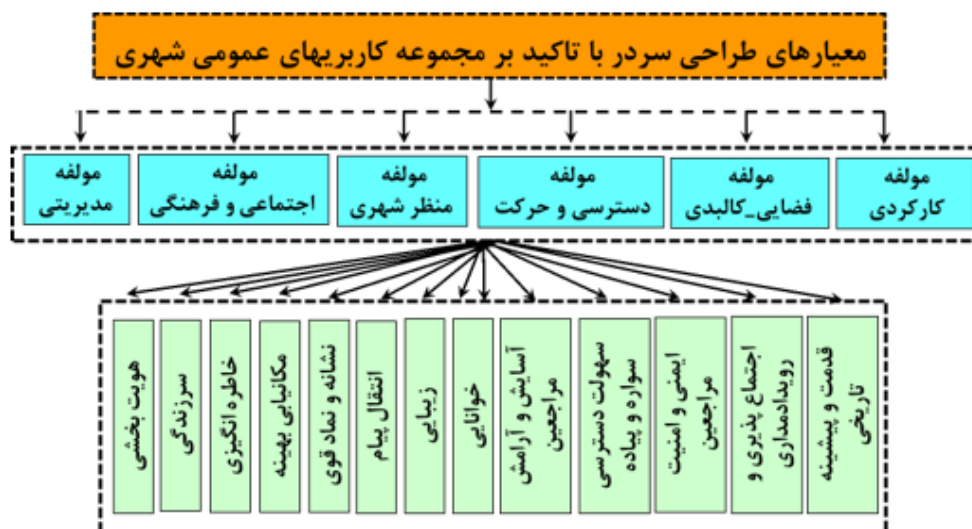
از لحاظ مدیریتی، کیفیات محیطی مربوطه شامل امنیت، کنترل و نظارت عمومی و منحصر به فرد بودن هستند. همچنین الزامات مدیریتی فضاهای ورودی برای کاربری‌های عمومی عبارتند از: ایجاد پاتوق‌های عمومی در کنار سردر ورودی، پرهیز از عناصر الحاقی هماهنگ با عرصه عمومی، عدم ایجاد گشودگی در سردر ورودی محله، دارا نبودن ویژگی دعوت‌کنندگی (محله).

با توجه به مباحث فوق، می‌توان معیارهای طراحی سردر مجموعه‌های عمومی از قبیل دانشگاه‌ها، پردیس‌های فرهنگی و اجتماعی، ورزشی و ... را به‌طور کلی در قالب دیاگرام زیر نمایش داد.

هستند. همچنین الزامات منظر شهری فضاهای ورودی برای کاربری‌های عمومی عبارتند از: سکانس‌بندی فضای ورودی به‌صورت قبل از ورود و حین ورود و پس از ورود، مقیاس مناسب، دید به نقاط شاخص طبیعی و ساخت انسان، ایجاد تقارن در جداره‌ها، نورپردازی مناسب.

سردر ورودی بنا نمادی از ذهنیت و ساکنین خانه است [۲۳]. نقش‌های ورودی شهر: ۱- دفاعی و امنیتی ۲- اقتصادی (وجود کاروانسرا و فضای تبادل کالا- اخذ عوارض و مالیات گمرک) از صادرات و واردات کالا توسط حکومت ۳- اجتماعی (وجود فعالیت اجتماعی و تفریحی ناشی از حضور شهروندان و توقف مسافران- استقبال و بدرقه- معرفی بزرگان با مجسمه) [۲۱].

از لحاظ اجتماعی و فرهنگی، کیفیات محیطی مربوطه شامل زمینه‌گرایی، آداب ورود، اجتماع‌پذیری، نمادین و تعلق خاطر هستند. همچنین الزامات اجتماعی و فرهنگی فضاهای ورودی برای کاربری‌های عمومی عبارتند از: امکان شکل‌گیری اجتماع

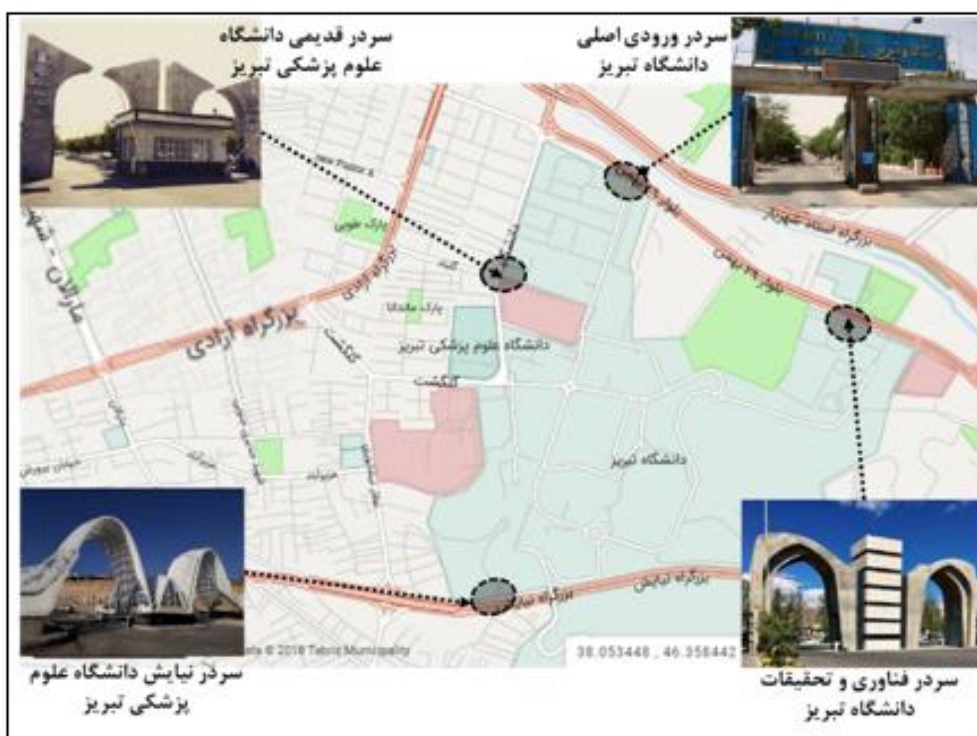

شکل ۴: مدل مفهومی پژوهش - مؤلفه‌ها و معیارهای طراحی سردر مجموعه کاربری‌های عمومی (منبع: نگارندگان)

نمونه موردی؛ سردرهای دانشگاه تبریز

نخستین ایده تأسیس دانشگاه در تبریز یک سال پس از خاتمه‌ی جنگ جهانی دوم در سال ۱۳۲۵ مطرح شد. مکان اولیه دانشگاه آذربایجان در محل دانشسرا پسران در میدان دانشسرا بوده و ریاست آن را دکتر جهانشاه‌لو به عهده داشت. پس از بازپس‌گیری آذربایجان به دست ارتش ایران و سرنگونی دولت خودمختار آذربایجان مؤسسه تازه تأسیس دانشگاه آذربایجان منحل شد. در دی ماه همان سال از سوی دانشگاه تهران دو تن از استادان به نام‌های "مصطفی حبیبی" و "خان بابا بیانی" مأموریت یافتند تا جهت راه‌اندازی واقعی دانشگاه در تبریز اقدام نمایند. در سال ۱۳۴۶، دانشگاه تبریز که بعدها "دانشگاه آذربادگان" نامیده شد در مکان کنونی واقع گردید. دانشگاه

تبریز یکی از دانشگاه‌های قدیمی ایران در شهر اولین‌ها است. دانشگاه تبریز دارای ۶۰۰ هکتار مساحت می‌باشد (<https://www.tabrizu.ac.ir/>). این دانشگاه دارای درب ورودی‌های متعددی است که در سال‌های اخیر به تلاش مسئولین عزیز دانشگاه و استان برای برخی از این درب ورودی‌ها سردرهایی طراحی و احداث شده است. ۴ ورودی این دانشگاه ورودی درب اصلی، ورودی درب مرکز تحقیقات و فناوری، ورودی درب علوم پزشکی و ورودی شماره دو درب علوم پزشکی (واقع در بلوار نیایش) مورد پرسش واقع شدند.

شکل ۳: موقعیت سردرهای دانشگاه تبریز (منبع: نگارندگان)

یافته‌ها

امروزه کاربری‌های عمومی شهری از قبیل دانشگاه‌ها، بیمارستان‌ها، ادارات دولتی، مجموعه‌های تفریحی و ورزشی، مجموعه‌های فرهنگی و فرهنگسراها نقش عمده‌ای در حیات و هویت شهری دارند. این کاربری‌ها و مراکز تخصصی در شهرهای معاصر از تعدد، تنوع، مقیاس بزرگ، حجم بالای مراجعین و کارکردهای تخصصی برخوردارند. با توجه به وابستگی شهروندان به خدمات تخصصی و مراجعه روزانه صدها نفر به بخش‌های مختلف این مراکز، ضروری است که فضاهای ورودی مربوطه از کیفیتی متمایز و هویت‌مند برخوردار باشد چرا که در غیر این صورت به سردرگمی، یکنواختی و اختلال در کارکردها منجر خواهد شد. فضاهای ورودی را می‌توان در مؤلفه‌ها و ابعاد مربوطه بررسی و الزامات آن را استخراج نمود. این مؤلفه‌ها می‌تواند در ابعاد فضایی-کالبدی، اجتماعی و فرهنگی، کارکردی، دسترسی و حرکت، منظر شهری و مدیریتی بررسی شود.

مؤلفه‌ی کارکردی فضاهای ورودی

در قدیم دروازه (های) ورودی شهرها به سبب نقش ارتباطی و مکان انجام فعالیت‌ها، از فضاهای مهم شهری محسوب می‌شدند که معمولاً در حصار پیرامون حومه یا ربض در امتداد جاده‌های برون‌شهری استقرار می‌یافتند [۲۵]. کارکردهای دروازه در این زمان به شرح زیر است: ۱. ارتباطی (مهم‌ترین کارکرد) ۲. دفاعی و امنیتی (دفاع از شهر در برابر بیگانگان و حفظ امنیت داخل شهر مقابل راهزنان) ۳. اقتصادی (دریافت مالیات و اخذ عوارض از کالاهای کاروان‌های تجاری) ۴. اجتماعی (وقوع فعالیت‌های اجتماعی و گذران اوقات فراغت/

مکانی برای نمایش قدرت حاکم/مراسم استقبال و بدرقه

اشخاص مهم) [۲۵].

علاوه بر دروازه‌ی ورودی شهر در داخل شهر نیز برای امنیت بیشتر در ورودی محلات و بازار نیز دروازه احداث می‌گشت که به‌جز کارکرد امنیتی صرفاً نقش ارتباطی داشت (بازار و دروازه باغ‌میشه تبریز). در گذشته بسیاری از بناهای شهری نظیر مسجد جامع، مزارها، کاروانسرا و مدارس دارای چندین ورودی بودند که با قرار دادن سردر ضمن تزئین کردن، ورودی اصلی را مشخص می‌نمودند. کارکردهای ورودی در قدیم عبارت بودند از: ۱. انتقالی و ارتباطی (فضای تعبیر مسیر حرکت/مکان توقف و انتظار) ۲. اجتماعی (محل ملاقات و تبادل نظر/ استقبال و بدرقه مهمان) ۳. اقتصادی (وجود دکان یا دکه کنار مساجد و مزارها) [۲۵].

از لحاظ کارکردی، کیفیات محیطی مربوطه شامل امکان کنترل و نظارت، آسایش و آرامش، کارایی و رویدادمنداری هستند. همچنین الزامات کارکردی فضاهای ورودی برای کاربری‌های عمومی عبارت‌اند از: ایجاد مبلمان انتظار و استراحت و مکث، تناسب گیت‌های ورودی با حداکثر حجم مراجعین به‌ویژه در ایام خاص، امکان برگزاری مراسمات خاص سیاسی و مذهبی در فضای ورودی.

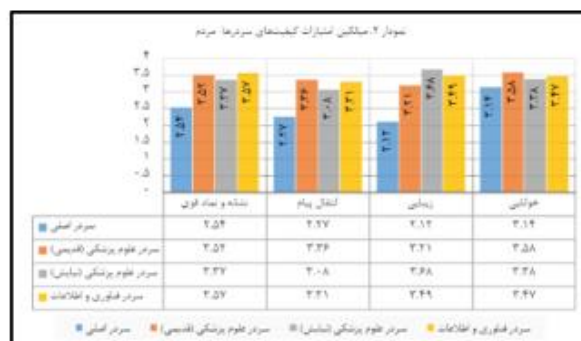
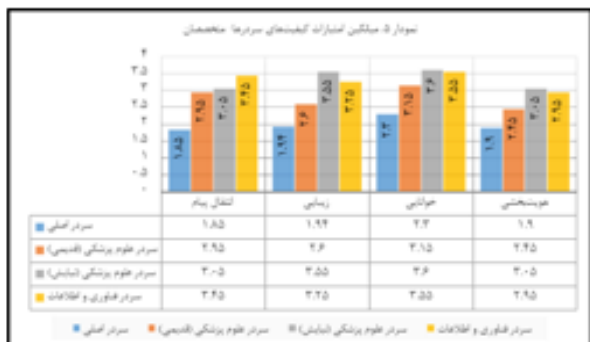
در این پژوهش با توجه به شکل شماره ۱ مدل مفهومی پژوهش به‌منظور بررسی ۳۷۹ پرسشنامه به انضمام تصاویر سردرها تهیه و بین دانشجویان دانشگاه تبریز توزیع گردید که این تعداد با استفاده از جدول مورگان (با احتساب جامعه آماری ۲۴۰۰۰ نفری دانشجویان دانشگاه تبریز) تعیین شده است. در پرسشنامه ۱۳ کیفیت قدمت و پیشینه تاریخی، اجتماع‌پذیری و

شاخص‌های طراحی سردر کاربری‌های بزرگ مقیاس ...

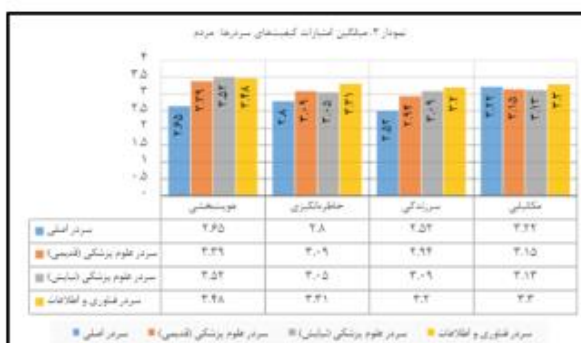
مولایی، داداش پور و عزتی مهر

امتیاز متعلق به کیفیت قدمت و پیشینه تاریخی سردر علوم پزشکی جدید (۱/۵۴) بوده و بیشترین امتیاز به کیفیت سهولت دسترسی سواره و پیاده سردر اصلی (۳/۷۶) تعلق دارد.

رویدادمداری، امنیت و ایمنی مراجعین، سهولت دسترسی سواره و پیاده، آرامش و آسایش مراجعین، نشانه و نماد قوی، انتقال پیام، زیبایی، خوانایی، هویت‌بخشی، خاطره‌انگیزی، سرزندگی و مکانیابی در قالب طیف لیکرت برای تمامی سردرها مورد سنجش قرار گرفت؛ سرانجام با تحلیل داده‌ها نتایج زیر حاصل گردید که به‌صورت نمودار قابل مشاهده است.

شکل ۵: میانگین امتیازات سردرهای دانشگاه تبریز از نظر متخصصان (منبع: نگارندگان)

شکل ۶: میانگین امتیازات سردرهای دانشگاه تبریز از نظر مردم (منبع: نگارندگان)

با توجه به نمودارهای فوق مشاهده می‌شود بازه‌ی امتیازدهی متخصصان به سردرها نیز برابر ۱/۸۵ تا ۳/۷۵ است. کمترین امتیاز متعلق به کیفیت انتقال پیام سردر اصلی (۱/۸۵) بوده و بیشترین امتیاز به کیفیت مکانیابی سردر اصلی و سردر فناوری و اطلاعات (۳/۷۵) تعلق دارد.

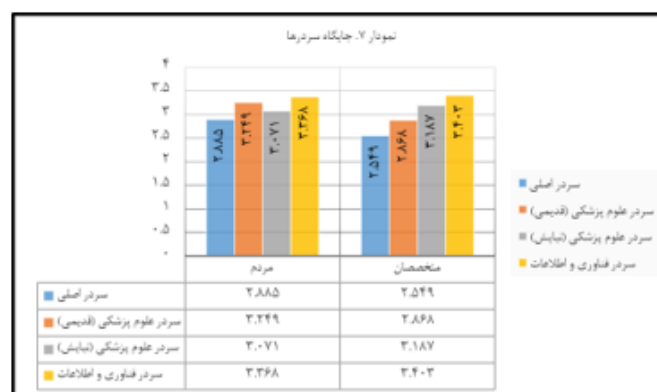
با توجه به نمودارهای فوق مشاهده می‌شود بازه‌ی امتیازدهی مردم به سردرها برابر ۱/۵۴ تا ۳/۷۶ است. کمترین

قالب پاسخ کوتاه به تعداد ۲۵ عدد تهیه شد تا به کیفیت‌ها ضریب اهمیتی از عدد ۱ تا ۵ اختصاص داده شود. در این ضرایب، کیفیات هویت‌بخشی، نشانه و نماد قوی، سهولت دسترسی، ایمنی و امنیت از میانگین امتیاز بالایی برخوردارند. میانگین این ضرایب از دیدگاه متخصصان به شرح جدول زیر است که در رتبه‌بندی سردرها اعمال گردیده و در نمودار شکل ۶ قابل ملاحظه است:

برای تعیین جایگاه سردرها بایستی برای همه‌ی معیارها و کیفیت‌ها از جانب متخصصان ضریب اهمیت یا وزن اختصاص داده شود. بدین منظور پرسشنامه جداگانه‌ای با ۱۳ کیفیت قدمت و پیشینه تاریخی، اجتماع‌پذیری و رویدادمداری، امنیت و ایمنی مراجعین، سهولت دسترسی سواره و پیاده، آرامش و آسایش مراجعین، نشانه و نماد قوی، انتقال پیام، زیبایی، خوانایی، هویت‌بخشی، خاطره‌انگیزی، سرزندگی و مکانیابی مطلوب در

جدول ۱: میانگین ضرایب اهمیت معیارها و کیفیت‌های طراحی سردر از نظر متخصصان (منبع: نگارندگان)

مکانیابی مطلوب	سرزندگی	خاطره‌انگیزی	هویت‌بخشی	خوانایی	زیبایی	انتقال پیام	نشانه و نماد قوی	آرامش و آسایش مراجعین	سهولت دسترسی سواره و پیاده	امنیت و ایمنی مراجعین	اجتماع‌پذیری و رویدادمداری	قدمت و پیشینه تاریخی	معیار/کیفیت
۴/۰۴	۳/۷۳	۳/۸۸	۴/۳۲	۴/۰۴	۳/۸۴	۳/۸	۴/۲	۳/۸	۴/۲۴	۴/۳۲	۳/۹۶	۴/۰۴	میانگین ضرایب اهمیت

شکل ۶: رتبه‌بندی سردرهای دانشگاه تبریز از نظر مردم و متخصصان با احتساب ضرایب اهمیت معیارها (منبع: نگارندگان)

همان‌طور که در نمودار فوق ملاحظه می‌شود از دید هم مردم و هم متخصصان سردر فناوری و اطلاعات از جایگاه بالاتری نسبت به بقیه‌ی سردرها برخوردار است. سردر اصلی از نظر هر دو گروه در جایگاه پایین‌تری نسبت به سایر سردرها قرار دارد. از نظر امتیازدهی نیز برخلاف سردرهای اصلی و علوم پزشکی قدیمی، سردرهای فناوری و اطلاعات و علوم پزشکی جدید امتیاز مشابهی از جانب مردم و متخصصان دریافت نموده‌اند.

به‌طور کلی فضاهای ورودی گونه‌های مختلفی دارند که در مقیاس‌های شهر، بخشی از شهر (بافت شهری و محله)، مجموعه کاربری‌های عمده شهری، فضاهای شهری و بناهای مهم که هر کدام می‌تواند برحسب مقیاس و شرایط مربوطه از جمله نظر کاربران مطالعه و طراحی شود. هرچه مقیاس بزرگ‌تر باشد، بدیهی است که توجه بر جنبه‌های ساماندهی کارکردها و فضاها در حوزه بلافصل ضمن توجه بر خوانایی، حضورپذیری و سایر کیفیات محیطی ضروری خواهد بود. این امر در مقیاس مجموعه عملکردی‌های شهری با تأکید بر نگرش فرایندی و تمرکز بر کیفیات محیطی می‌تواند به خوانایی، پاسخدهی و مطلوبیت فضا بیافزاید. امری که در دهه‌های اخیر در شهرهای ایران غالباً کم‌اهمیت بوده و به گسترش بافت‌های شهری، کاربری‌ها، شهرک‌ها و حوزه‌های عملکردی بی‌هویتی همچون شهرهای صنعتی، فناوری، آموزشی، مسکونی و ... منجر شده است.

بحث و نتیجه‌گیری

همان‌گونه که بیان شد پژوهش‌های موجود در حوزه فضاهای ورودی در دو مقیاس ورودی شهر و ورودی بنا بوده و

به ورودی مجموعه کاربری‌های بزرگ‌مقیاسی همچون دانشگاه‌ها تاکنون پژوهشی انجام نشده است که این امر نوآوری و بداعت این مقاله است که هم در مبانی نظری و هم در مطالعات میدانی قابل ملاحظه است. همچنین تحلیل پیشینه پژوهشی نشان می‌دهد که پژوهشگران در مقیاس شهری به عملکرد و در مقیاس معماری به فرم تمرکز و تأکید داشته‌اند، درحالی‌که مقاله حاضر با نگاهی جامع، مؤلفه‌های شش‌گانه و معیارهای مربوطه استخراج نموده است که ضمن نوآوری پژوهشی به فرایند طراحی و مطلوبیت آن کمک می‌نماید.

فضاهای ورودی فراتر و بیشتر از فضا و کالبدی صرف بوده از مؤلفه‌های متعددی برخوردار است. این امر در مورد بناها و کارکردهای عمومی از جمله دانشگاه‌ها به دلیل مقیاس بزرگ و تعداد زیاد مراجعین از اهمیت مضاعفی برخوردار است. فضای سردر به‌عنوان بخشی از فضای ورودی، علاوه بر اینکه نقش مهمی در معرفی اماکن شاخص دارد با دارا بودن معیارهای طراحی از جمله جلوه بصری بی‌نظیر می‌تواند به‌عنوان یک نشانه حتی در سطح ملی مطرح شود؛ بنابراین تا حد امکان باید در ساخت سردر به اصول، کیفیت‌ها و معیارهای طراحی توجه شود چرا که عدم توجه به معیارهای طراحی موجب می‌گردد نه تنها سردر فضای ورودی معرف خوبی برای نوع کاربری و عملکرد یک مکان نباشد بلکه سردر قابلیت‌ها و خصوصیات لازم برای تبدیل به نشانه شهری و نماد ملی را نداشته و حس تعلق خاطر نسبت به مکان کم‌رنگ شود.

طراحی و ارزیابی مطلوبیت هر سردر می‌بایست در مؤلفه‌ها و از طریق معیارهایی انجام شود که این مؤلفه‌ها شامل فضایی-کالبدی، دسترسی و حرکت، مدیریتی، اجتماعی و فرهنگی، منظر

شهری بوده و معیارهای مربوطه عبارتند از: قدمت و پیشینه تاریخی، اجتماع پذیری و رویدادمداری، امنیت و ایمنی مراجعین، سهولت دسترسی سواره و پیاده، آرامش و آسایش مراجعین، نشانه و نماد قوی، انتقال پیام، زیبایی، خوانایی، هویت بخشی، خاطره انگیزی، سرزندگی و مکانیابی مطلوب. البته لازم به ذکر است که معیارهای مربوطه دارای وزن‌ها و ضریب اهمیت متفاوتی برخوردارند که این ضرایب بسته به نظر پرسش‌شوندگان تعیین و در ارزیابی سردرها لحاظ می‌شوند و در پژوهش حاضر معیارهای هویت بخشی، نشانه و نماد قوی، سهولت دسترسی، ایمنی و امنیت از وزن نسبی بالاتری نسبت به سایر معیارها برخوردارند. به‌طور کلی مؤلفه‌ها، ویژگی‌ها و الزامات طراحی سردرها در ابعاد مختلف به شرح ذیل قابل بررسی است:

جدول ۲: ابعاد، کیفیات محیطی و الزامات طراحی فضاهای ورودی (منبع: نگارندگان)

ابعاد	کیفیت‌های محیطی	الزامات طراحی
کارکردی	امکان کنترل و نظارت، آسایش و آرامش، کارایی، رویدادمداری	ایجاد میلمان انتظار و استراحت و مکت، تناسب گیت‌های ورودی یا حداکثر حجم مراجعین به‌ویژه در ایام خاص، امکان برگزاری مراسمات خاص سیاسی و مذهبی در فضای ورودی
فضایی-کالبدی	هویت، تشخیص، استحکام، حس مکان، ایفای نقش نشانه، وحدت، هماهنگی و تنوع، نقش انگیزی، تجانس	خلاقیت و استفاده از ایده‌های معماری بومی، فرم شاخص، تناسب فضایی، به‌کارگیری عناصر معماری معرق، طراحی پیش فضای ورودی، تعریف ورودی‌های اصلی و فرعی، هندسه قابل ادراک در پلان و نماها و مقاطع،
دسترسی و حرکت	نفوذپذیری، القای حس ورود، ایفای نقش واسطه، سهولت دسترسی	پیاده‌مداری، رعایت سلسله‌مراتب، ایجاد بستر فضایی برای حرکت، جدایی درب سواره و پیاده، ایمنی و امنیت
منظر شهری	خوانایی، تشخیص، زیبایی، پذیرندگی، تصویر ذهنی مطلوب	سکانس‌بندی فضای ورودی به‌صورت قبل از ورود و حین ورود و پس از ورود، مقیاس مناسب، دید به نقاط شاخص طبیعی و ساخت انسان، ایجاد تقارن در جداره‌ها، نورپردازی مناسب
اجتماعی-فرهنگی	اجتماع‌مداری، رویدادمداری، آداب ورود، اجتماع‌پذیری، نمادین، تعلق خاطر	امکان شکل‌گیری اجتماع در فضای ورودی، استفاده از موتیف‌های معماری بومی، پرهیز از سبک‌های معماری غیربومی
مدیریتی	امنیت، کنترل و نظارت عمومی، منحصر به فرد بودن	ایجاد پاتوق‌های عمومی در کنار سردر ورودی، پرهیز از عناصر الحاقی هماهنگ با عرصه عمومی، عدم ایجاد گشودگی در سردر ورودی محله، دارا نبودن ویژگی دعوت‌کنندگی (محله)

در ارزیابی سردرهای دانشگاه تبریز از دیدگاه مردم و متخصصان، سردر فناوری اطلاعات (سردر سایت ریاست و ساخت و تولید) از بالاترین امتیاز نسبت به سایر سردرها و سردر اصلی از پایین‌ترین امتیاز برخوردار هستند. همچنین سردر مجموعه نیایش علوم پزشکی با فرم منحصر به فرد و شاخص از جایگاه متوسطی در نظر مردم و متخصصان دارد. سردر علوم پزشکی از دیدگاه مردم در رتبه دوم (و با امتیازی نزدیک به سردر فناوری) ولی از دیدگاه متخصصان در رتبه سوم قرار دارد. به‌طور کلی می‌توان گفت که معیارهای فرمی و نشانه‌ای و مکانیابی بهینه از نظر اغلب پرسش‌شوندگان حائز اهمیت است؛ و لذا می‌بایستی در طراحی سردرها به معیارهای مذکور توجه گردد.

با توجه نتایج حاصل شده از پژوهش مورد نظر می‌توان نتیجه گرفت می‌بایستی در طراحی فضاهای ورودی می‌بایستی به ابعاد، کیفیت‌ها و الزامات طراحی تدوین توجه و استفاده گردد. بدین منظور پیشنهادهایی ارائه می‌گردد:

اجتناب از توجه صرف به فرم سردر و ضرورت توجه به سایر مؤلفه‌ها دسترسی، مدیریتی، عملکردی و منظر شهری و معیارهای مربوطه در طراحی فضاهای ورودی کاربری‌های بزرگ مقیاس.

ضرورت توجه و نظارت به طراحی فضاهای ورودی با توجه به چارچوب طراحی فضاهای ورودی مذکور برای مهندسی مشاور معماری و شهرسازی، برنامه‌ریزان و طراحان و مدیران شهری.

ضرورت توجه به تمامی ابعاد و جنبه‌های طراحی فضاهای ورودی و کیفیت مربوطه و اجتناب از توجه صرف به جنبه فرمی

و کالبدی که منجر به کارایی ضعیف و عدم پاسخدهی آن می‌شود.

توجه به ادراک کاربران در فرایند طراحی و اعمال نظرات آنها در طراحی مجموعه ورودی، به‌طوری‌که از تمامی جنبه‌های و کیفیات طراحی، اثری موفق و مطلوب ارائه شود.

طراحی فضاهای ورودی در مقیاس شهر (ورودی شهرها) به‌ویژه شهرهای بزرگ نیازمند فرایندی جامع‌تر است که شامل توجه به حوزه بلافصل در ساماندهی کاربری‌های ناسازگار، ایجاد کاربری‌های گردشگری، تفرجگاهی، فرهنگی و خدماتی در کنار ایجاد حس رسیدن و حضورپذیری و نمادین و خاطره‌انگیز بودن فضای ورودی شهری ضروری است.

ابعاد و کیفیات استخراج شده می‌تواند در ساماندهی و طراحی مجموعه کاربری‌های عمده شهری به‌ویژه مجموعه‌های آموزشی، درمانی، صنعتی، تجاری و ... استفاده شود.

- استفاده از زمینه‌ها و الگوهای بومی ایرانی در طراحی منظر فضاهای ورودی به‌ویژه منظر زمین و فرم بیرونی سردرها.

References

- [1] Khademi, Masoud and Rafiei Jozem, Reza. (1388). Investigating the components of environmental quality in the entry space of cities. *Abadi Journal*, 19 (61 and 62), spring 2018, 89-84.
- [2] Gharib, Fereydoun. (1382). Organization criteria and urban design criteria for entry points of cities. *Fine Arts Journal*, (15), Fall 2013, 28-41.
- [3] Arij. Elkayat. (2015). the used forms for designing entrances of hidden buildings. *Journal of Modern Education Review*, Volume 5, No. 4, pp. 428-436

from the Qajar period until now. *Negre magazine*, 5 (15), summer 89, 19-27.

[17] Behzadfar, Mustafa. Ainollahi, Kaveh. Kuhken, Alale. Original, free. Ghani, Farida. Mehrara Abedi, Mohammad Mahdi. Moradian, Muhaddith. (2019). *The principles of designing city gate corridors*. Tehran: Publications of Iran University of Science and Technology. First Edition.

[18] Ali al-Hasabi, Mehran and Ghorbani, Abulfazl. (2013). Examining the features of the entrance space as a detail and visual privacy in the adjacent public arenas. *Islamic Architecture Scientific Research Journal*, 2 (5), Winter 2013, 87-108.

[19] Jodi, Vahid. (2012). The functional role of urban gates and entrances. The first national conference on geography, urban planning and sustainable development, March 2013.

[20] Pirnia, Mohammad Karim. (1384). *Iranian architectural stylistics*. Tehran: Soroush Danesh Publications.

[21] Daudpour, Zahra and Maghara, Vahid. (1388). Criteria for evaluating the role and function of the gate and entrance space of cities. *Abadi Magazine*, 19 (61 and 62), spring 2018, 83-76.

[22] Pakzad, Jahanshah. (2017). *Urban space design guide in Iran*. Ninth edition. Tehran: Shahidi Publications.

[23] Naderi Azad, Babak. (1380). Characteristics of housing performance in traditional contexts. *Journal of Architecture and Culture*, 2 (8), 33-43.

[24] Ismaili Sangri, Hossein and Omrani, Behrouz. (2013). *History and architecture of old Tabriz houses*. First Edition. Tabriz: Farozesh Publications.

[25] Sultanzadeh, Hossein. (1372b). *Urban spaces in historical contexts of Iran*. second edition. Tehran: Cultural Research Office.

[4] Ruby, Andras. (1388). Portal spaces (from entrance to transfer culture). *Memar magazine*, 12 (59), winter 2018, 16-20.

[5] Chelongarian, Ramin and Askari, Nizam and Wasifian, Farkhunde and Kollahdozan, Neda. (2014). Examining the architectural patterns of the entrance in traditional Iranian houses and presenting a strategy for the survival of the entrance of contemporary houses. The second international conference on modern researches in civil engineering, architecture and urban planning, March 2014.

[6] Haeri Mazandarani, Mohammad Reza. (1388). *Nature Culture House (Review of the architecture of historical and contemporary houses in order to compile the process and standards of house design)*. Tehran: Publications of the Urban Planning and Architecture Study and Research Center.

[7] Moin, Mohammad. (2011). *Persian culture*. Twenty-seventh edition. Tehran: Amir Kabir Publications.

[8] Amid, Hassan. (1362). *Amid's Persian culture*. 18th edition Tehran: Amir Kabir Publications.

[9] Dekhoda, Ali Akbar. (1377). *Dictionary of Ali Akbar Dekhoda*. First Edition. Tehran: Tehran University Press.

[10] Fallah Far, Saeed. (1388). *Dictionary of traditional Iranian architectural terms*. Tehran: Kavash Pardaz Publications.

[11] Torabi, Zohra and Sima, Yalda. (2013). Designing the entrance of the city with an identity-giving approach to urban spaces, a case example: the entrance to the city of Zanjan. *Urban Management Journal*, 13 (36), Fall 2013, 83-103.

[12] Behzadfar, Mustafa. (1386). *City identity*. First Edition. Tehran: Shahr Publishing House.

[13] Ghasemi, Marwarid. (1383). *Where are we from? Identification of residential contexts*. Tehran: Rozeneh Publications.

[14] Pakzad, Jahanshah (1386). *Articles about the concepts of architecture and urban design*. second edition. Tehran: Shahidi Publications.

[15] Sultanzadeh, Hossein. (1372a). *Entrance spaces in traditional Iranian architecture*. First Edition. Tehran: Cultural Research Office.

[16] Mohammadi, Reza and Rajabi, Mohammad Ali. (1389). Examining the inscriptions on the entrance of Tehran houses